

SZEGED az irodalomban

Irja: PÉTER LÁSZLÓ

Korábban is gyakran megfordul itt, de főként a negyvenes években ismerkedik a szegedi irodalommal a próza iránt. Szegedi irodalommal a próza iránt. Szegedi irodalommal a próza iránt.

Szeged szülőföldje Balázs Béla (1884-1949), s ha negyedszázadon át emigrációban élt is, a folszabados utáni gyakran hazabazárt. Itt írta önéletrajzi regényét, szegedi ifjúságának megindítóan szép rajzát. A város őt is megérintette, s híven ápolja a "Helnaposok" érdemes tagjának, a világ egyik legnagyobb filmesztétájának emlékét. Két évig tanított itt Babits Mihály (1906-1908), s itt jelentek meg a Szeged és Vidéke hasábjain Kosztolányi Dezso első versei (1905)...

Am emittal mégsem ennek a vázlatos áttekintésnek, madártávlati összképnek megrajzolása a célunk, mindezt csupán bevezetőül szántuk, hogy elhatárolhassuk voltaképpeni tárgyunktól a nem oda valókat. A következőkben ugyanis nem a szegedi irodalom történetéről adunk számot, hanem megismerjük végletekig azokat az irodalmi alkotásokat, amelyek — akár "szegedi", akár nem szegedi iró tollából — Szegedről szólnak, a városról kapcsolatos emléket, élményt idéznek. Sőt: éppen mivel a voltaképpeni szegedi irók életművét teljesen áthatja ez a problémakör — Tömörkény elbeszélései, Móra meséi és lárcái, Juhász Gyula versei jórésben egyúttal szegedi vonatkozásúak, jellegűek is — ezáltal őket mellőzzük is, s inkább a Szegeden csupán "átutazó", itt alkalomadtán megforduló, vendégeskedő alkotóművészek írásából válogatunk.

Sőt: mindjárt az első poéta, aki városunkról énekelt, nem is bizonyos, hogy megfordult Szegeden, Tinódi Sebestyénről, a lantos költőről van szó, aki Szegedi veszedelm című históriás énekét Kassán írta, 1552-ben. "nagybójt közepiben", tehát alig néhány nappal a krónikájában megverselt tragikus eseményeket követően. Afféle haditudósító volt Tinódi, aki újság helyett lant kísérettel tudatta a köznevelési udvarházakban összegyűlekező népekkel a török elleni függetlenségi harcok legfrissebb eseményeit. Költői értékekben nem igen bővelkedő verszelet azonban nemcsak beszámoló volt, hanem harci hirdető is: buzdította bennük a magyarságot a honvéd harcokra, ostromozta a kényelmeseket, resteket, gyávákat, hunyászokdokat.

Szeged középkori történelmének valóban tragikus eseménye volt a török elleni sikertelen folszabadosi kísérlet amelyet a Szegedről Debreceben menekült főbíró, Tóth Mihály vezetésével a harcok hajdú sereg kísérettel meg 1552 telének végén. A váratlan rajtaütés sikerült: a várost visszafoglalták, a törökök a várba húzódtak. Tinódi, az erkölcsei tanulságot mindjárt az elején előre bocsátva, így kezdi énekét:

Szeretlen veszedelm lény gyakran érközik, Istennek ostora fejkökn jelenik. Az kegyetlen pogán rajtuk dühösködik, Mert az mi életünk lám neha nem jobboldik.

En beszédöm lényem mast történi dolgokról, Nagy Szegedüm esőt szeretlen csudákról, Sok terek és magyar őt elhullásokról, Mello hogy en iriak szerenese forgassáról.

Az intelem nem volt ok nélküli: a győztes hajdúknak fejébe szált a dicsőség. A nagy győzelem elkapta őket:

Dereük nagy kapuját várasnak felnyiták, Az óstör hajdúk mind berehanának, Nagy sivalkóval váras mind elbarnák, Szántalan tereket hajnalban levágának.

Ejjel az terek mind nyugosznak vala, Senkiöl reletimk o nekik nem vala, Ugyan egy imegbe avakasztamak vala, Heder bék az várba ingében szalint vala.

A rajtaütés sikerült, s a hajdúk nekiláttak harcolni, fosztogatni, inni. Így érte őket a budai Ali basá, fölmentő serege. A gyorsan Szeged alá érkező túlerő szörnyű mészárlást vitt végbe a magyarok között.

Zászló elesését magyarok megláták, Utoljára huszarak megjutottának, Vélk vala aji, hogy mind elhullának, Elő kik valának, azok az futamának. — Kéve nádon Tiszán sokan áthaluzának, De sok szantalan nép az vízbe buruzának. — Az irjat elrablák, küldék alá vízen, Öt ezer orrot, sok zászlót csaszárnak jelen.

Érdekeséggé vált még megemlítenem, hogy Szeged neve főbukkan meg a 17. század végén az Adriai-tenger mellékén gyűjtött szerb-horvát hősi ének, népi epikus költemény töredékében is. A balladához hasonlatos dalszöveg folklor-alkotás arról szól, hogy az egyik török vezér, Otmánovics Musztafa cár — ahogy a szláv formát átvett neve szól — elindult Szeged megostromlására. Ha tudjuk, hogy a török elleni függetlenségi harcok a Balkán népeit mennyire közös érdekvédelemre kényszerítették a magyarsággal, akkor nem csodálkozunk, hogy ilyen nagy földrajzi távolság ellenére, s annyi idő múltán is fennmaradt Szeged neve a tengerparttól horvátok ajkán.

A török elleni harcok emléke a későbbi szegedi költőket is megihlette. Fiata Jakab, a szegedi kegyesiskola tanára is jelentős részt szentelt a Szeged történetéről szóló latin nyelvű eposzában a törökkel élet-halál harcot vívó város dicsőségének.

O, nagyhírű Szeged, ki e földön messze sugárzó, Búska neved fényét; munkádat még ne fejedd be! (Bede Anna fordítása)

Dugonics szólásokat, szóláshasonlatokat, népi anekdotákat őrzött meg, az első jelesebb szegedi népdalgyűjtő, Tóth János 1848-ból való gyűjtésében, számos értékes dalt, amelyek emlegetik a várost. De ami ezeknél is nagyobb hatású volt, s Szeged nevét híressé, ismertté tette: az Kossuth két szegedi beszéde.

(Folytatjuk)

SZEGEDI SZERZŐT ÉS SZÍNDARABOT KERES

a Juhász Gyula Művelődési Otthon színjátzó csoportja

A Juhász Gyula Művelődési Otthon színjátzó csoportja ismét megkezdte működését, Versényi Idának a Szegedi Nemzeti Színház rendezőjének irányításával. Annak idején már beszámoltunk arról, hogy ez a színjátzó csoport speciális helyet foglal el a szegedi öntevékeny színjátzó csoportok között. E csoportot ugyanis zömmel azok alkotják, akik két éven át mint működő színjátzó részt vettek egy rendezőképző tanfolyamon, ahol nemcsak elméleti képzést kaptak, hanem studioszerű gyakorlati foglalkozásokon is részt vettek. A hallgatók tanulmányaik befejeztével önálló rendezési feladatot is megoldottak.

E színjátzó csoport magvat továbbra is a volt rendező hallgatók alkotják, akik

több sikeres műsorral hívták fel magukra az érdeklődők figyelmét. A sikeres Brecht-estek után újabb rendezéysorozatot terveznek. Többek között háromfelvonásos művet is bemutattak majd, amelyben sok embert foglalkoztat a rendezés. Eppen ezért a Juhász Gyula Művelődési Otthon színjátzó csoportja új tagokat hív soraiba, gyakorlatilag rendelkezésemre álló színjátzó fiatalokat és egyetemi hallgatókat. Ma, pénteken délután 4 órai kezdettel tartják meg az új tagfelvételi szűzést.

Az új tagok studioszerű foglalkozásokon is részt vesznek, többek között az élő beszéd, a versmondás, a próza és a színpad művészet című kollegiumokon. Eközben természetesen különféle műsorokban is sze-

repelnek. Első alkalommal november 7-én ünnepi műsorral mutatkozik be a Juhász Gyula Művelődési Otthon kibővített színjátzó csoportja, ezt követően pedig vidám verses-zenes összeállítással lépnek a közönség elé.

Versényi Ida rendező tervezi, hogy a tavasz folyamán szegedi irók új színdarabját is bemutatják. Az irók és művészek minden esetben keresik már, s valószínűleg nem sikertelenül. Egy színdarabot megírni nem könnyű, s a megírására több szegedi költőt kérnek majd fel, ugyanakkor zeneművészeti szakiskolai hallgatókat is, akik a mesejátékokhoz zenét komponálnak. Több irodalmi est is szerepel a Juhász Gyula Művelődési Otthon színjátzó csoportjának tervében.

Rádióműsor

4,28 Rakóczi indul, 4,30 Hírek, 4,35-7,55 Vidáman, Irászen. Közben: 5,00 Falurádió, 5,30 Hírek, 5,35 Jé reggelt! 5,39 Időjelző, 7,00 Hírek, 7,10 Új Időjelző, 7,30 Műsorajtó, 7,35 Időjelző, 8,00 Műsorszámterjesztés, 8,05 Technika színe, 8,10 Tánccsopót, 8,15 Napirend, 8,20 Schumann: II. (C-dúr) szimfónia, 8,50 Iskola körökös énekeink, 10,00 Hírek, 10,10 Ajánló, 10,30 Műsorszámterjesztés, 10,35 A fehérlábú Gasin, Elbeszélés, 11,15 Tróiusz és Kresszida, Operaszínek, 12,00 Deli harangzó, 12,15 Helyi hírek, Budapesti Zeneszeállítás, 13 óra 05 Bűnbosszú, Regényrészlet, 13,25 A mi katonánk, Összeállítás, 13,45 Gazdasággal a nagyvilág mezőgazdaságról, 14 óra Korusmuzika, 14,20 Futurusz kapitány kalandjai, 14,40 Könyvzene, 15,00 Hírek, Közlemények, 15,05 Időjelző, 15,30 A Gyermekrádió műsora, 15,35 Szív küldi, 15,35 Délutáni beszélgetés, 15,45 Tóth Perenc: Magyar népdalok és táncok, 16 óra 05 Műsorszámterjesztés, 17,00 Hírek, 17,15 Óráról órá, 18,00 Vita a költészetről, 18,30 Pénteken este... Liszt: Les prélude — szimfonikus költemény, 18,45 Ének Budapest, 19,00 Muzsika... 19,15 Ót perc tudomány, 19,17 Részletek Puccini Turandot című operájából, 19,25 68 év emlékeiből, 19,35 Jé éjszaka, gyerekek... 20,00 Esti krónika, 20,25 Péntek esti Rádiószínház: A cantarville-i kísértet, Rádiójáték, 21,00 A Fővárosi Operaházban: Műsorajtó, Járdasi: Leányvásár, 21,10 A Nemzeti Színház előadásából: Katalina Jozsef: Bánk Bán, 21,30 A Zeneművészeti Főiskola nagyszínházából: Hárók: III. sorsárvaszer, 21,45 Dunasági történet, 21,55 A Bóliha Esterházy házja-

ban, 22,00 Hírek, 22,30 A Nemzetközi Liszt-Bartók Zongoraversenyőrök jelentkező, 23,00 Sánta Mária éneke, 23,15 A menny kapujában, Elbeszélés, 23,30 Népdalok, 24,00 Hírek, 24,15 Steinhilber Károly operettjeiből, 24,30 Himnusz, 24,35 PETŐFI-RÁDIÓ, 5,00 Reggeli zene, 5,30 Műsorajtó, 6,00 Torna, 6,00-8,10 Hírek, 13,00 Időjelző és vizualis-jelentés, 14,15 Tánccsopót, 14,30 A művészet és a társadalmi élet, 15,00 Operettműsorok, 15,45 Korház a hegyen, 16,00 Hírek, 16,05 Mozart: D-dúr szimfónia, 16,30 Könyvzene, 23,00 Hírek, 23,15 Műsorszámterjesztés, 17,35 Kulturális krónika, 17,35 Népszerező, Verdi-tenoráriák, 18,00 Hírek, 18,05 Ajánló, 18,10 Műsorszámterjesztés, 18,15 Műsorszámterjesztés, 18,20 Hírek, 18,25 A szép szerető, "bűn", 18,35 Bura! Rezső német zenei játéka, 18,35 Budapesti Zenei Hét, 19,01 A szűz: 20,30-20,35 Sport híradó, 21,45 Tanácsok, tanácsok, fórum, 22,00 Könyvzene, 23,00 Hírek, 23,15 Műsorszámterjesztés.

Televízióműsor

18,20 Budapesti Zenei Hét, 18,35 Közelítés a Zeneművészeti Főiskola nagyszínházából, Utána: Hírek.

Hruscov meghívására egy amerikai néger kislány a Szovjetunióba érkezett

A moszkvai 12. számú iskola tanulója szívesen fogadta körükben esütörtökön Haida Clara amerikai néger kislányt.

Haida Clara, William Clara néger munkás leánya, Newark városból (New Jersey) érkezett a Szovjetunióba Hruscov miniszterelnök meghívására. A szovjet kormány az ENSZ 15. közgyűlése idején New Yorkban találkozott William Clara-ral. Hruscov felajánlotta a néger munkásnak, hogy küldje el kislányát tanulni a Szovjetunióba. — Biológus szeretnék len-

ni — mondotta Haida Clara a TASZSZ tudósítójának. Az Egyesült Államokban sok fiatal néger álmodozik arról, hogy a Szovjetunióban tanulhasson. Nemrégiben — közölte Haida — New Jerseyben egyesület alakítottak a negerek szovjetunióba felvételének elősegítésére.

A kislány magával hozta apjának a szovjet néphez intézett levelét. — Tanácsot meg a leányomat — írja —, mit tegyem, hogy a világon minden ember jobb életet éljen.

(MTI)

Új ház — furesa vászlokkal

Az új ház a Korányi rakparton áll és hetemeletes. Hetvenkilenc lakás van benne s a hetvenkilenc új lakásba hetvenkilenc új lakó költözött.

De most nem a majolika-díszítésű homlokzat sőt-díszéről, nem is a liftől meg a központi fűtésről meg a parkosításról és a virágberől akarunk írni, hanem a hetemeletes lakópalota Szeged büszkeségének különös szülőföldjéről, ami nap mint nap elgyönyörködött az arra járókban. Már csak azért is, mert ilyen szülőföldet nemcsak az egyetlen épület visel a városban, hanem még jó néhány a Marx téren, a Mérei utcában és... ki-ki sorolja még hozzá az emlétteltekhez mindazokat az utcákat és erkélyes házakat, ahol hasonló szülőlk szöktak lengezeni a szelben meg kedélyes verőfényben.

Magam is elgyönyörködtem már a hét emeleten szelben-hosszban lengező s az élet realitását hirdető lobbokban éppen a Korányi rakparton. S még is számítottam őket: megszámláltam összesen valami harminc darab palotát, tízenöt darab ferfipalotát, öt női kombit, s két tüdő nevén hívva nevezhető írtimbe ruhadarabot.

Mint az ünnepi díszbe öltözött hajók árbécai közt libegő zászlófűz, úgy lengtek ott kevelen és diadalmasan a folyosók korlátain, az erkélyeken és mindenütt, ahová serény kezek kifeszíthették: teregethették őket. Vászón és puflin, nylon és selyem libegett igazán szép és testvéri együttesben a szemlélők szeméi előtt.

Mint egy neorealista élezi filmköltemény... Mégis, nem volna jobb azeket a libegő lobbókat az anélkül szarítóhelyiségekben kitergetni? P. L.

Tanácskozik a zenetudományi konferencia

A második magyar zenetudományi konferencia a negyedik napon — esütörtökön — is két szekcióban folytatta tanácskozási. Délután Martonvásárra látogattak, ahol megtekintették a volt Brunsvik-kastélyban berendezett Beethoven-múzeumot, majd részt vettek a kastélykertben rendezett hangversenyen.

A pesti lány

Hallomásból sokan értesültek már a gazdasággal kapcsolatban, hogy össze várják az egy-egy gyakorlatra szerződött gazdasági lány érkezését, de a pontos népot csak Marton Géza ismerte, neki alkalma volt látni is Laurát, akiték várázslata mindenkit megejtett. Nem csoda, ha nemcsak a legények, hanem a lányok érdeklődését is felcsigázta. Igaz, ők inkább irigységgel gondoltak rá.

Géza annyira elragadtatással beszélt róla, mintha tündöklő gyermekkori álmának megtestesülését látta volna meg benne. Ez akkor történt, amikor látogatásban járt a megye székhelyén lévő technikumban. Eppen távozóban volt, mielőtt úgy viharzott el mellette a folyosón, mint egy megriasztott madár. Csak a szemük villant össze, ám ez is elég volt ahhoz, hogy a fiú többször ott töltte szabad napját a kollégium előtt. Az ablakokat figyelte, de egyszer sem látta, többé a lányt. Megtudta azonban, hogy pesti a tünemény, aki csak addig kíván maradni az állami gazdaságban, amíg megismerkedik a földdel. Utána el is felejté a számára idegen vidéken töltött időt, emlékeivel együtt, hogy megkezdje apja mellett a laboratórium munkáját. "Magas társadalmi gát is áll közöttünk" — gondolta magában lemondással —, "be kell érnem azal, hogy évig a közlemben lehettek. Csak simogató tekintettel nézhetem bogárfekete szemét, ömlő, aranyszínű, hullámos haját. Gondolatban át is léphetem a gátat, hogy utána jobban szenvedjek meg, amiért olyan messze nyújtottam ki kezemet a boldogságomért."

Mindig megzavarta a földi élet. Olyankor esztől fülemben a szőke zeneje, elszállt a szines kód. Csak szürke határt látott, benne önmagát, amint szentet találcsáz a fűtő kazánokhoz — mint rendező. Ilyen szüntelenül hullámzó hangulat közben jött el a lány érkezésének napja. Késő este jelent meg az irodában, ahol Pártos üzembizádsz fogadta. Így ő lett az, akiték szállásról kellett gondoskodnia. Nem volt könnyű feladat, mert egyetlen üres szobát sem tudott. De a szerencse hamar kínálkozott, mert előbb Akos, az öreg éjjeli őr, majd Géza lépett be. Az éjjeli őr panaszokdani jött: — Már megint lakat nélkül találom a raktárajtót — méltatlankodott —, márpedig az a gyatra zár egymagában nem biztonságos. Mondja meg, mit csináljak? — Üljön le, amíg rákádunk egy laktra, de előbb mondja meg, tud-e valahol üres szobát? — Azt bír én nem tudok. — De én igen — szólalt meg Géza.

Nagyszerű, ügyes fickó ami jutott — tájékoztatta látható örömmel a lányt. Biztosan jó be is "fűti" majd magának, mint mindenkinek... mert leléményes legény ám, úgy nézzen rá. Kár, hogy néha úgy habórog, mint a Tisza, amikor gátat ostromolnak a hullámai. Ez persze nem csoda: a partján született, ahol mindenki csupa virtus. Ezt már jóvalis mosolygól mondta, de beszélt volna még sokat erről, ha Laura nem veszi át a szót: — Ami a fűtést illeti, az nagyon ko-

rai lenne, nem kell tartani tőle. Ellenben magat mintha már láttam volna valahol — találgatta a fura fordítás tekintetét. — Vagy tévedek talán?

— Nem, nem téved. Ellenben esődelom, hogy emlékszik rá. — Pedig láthatja, hogy igen. Sőt, már azt is tudom, hol. A technikumb folyosóján. Igaz? — Ugy van, a tavaszal. — Hanem jobb lesz, ha egyelőre a szállásról beszélünk. — Ó, az igazán nem probléma. Hettek óta magam lakok egy nagy szobában. Gondolom, hogy az meg fog felelni, ambar nem olyan szép, mintha Pestén lenne. — Legyen nyugodt, nem kívánok összkömförtöt. És maga hol fog aludni? — A fűtőházban vetek ágyat. — Ez mindenesetre kedves magától, de mondja meg, hogy jutott észébe a pesti hasonlat? — Csak úgy — felelte lesütött szemmel, hogy menthesse titkát, nem kívánta elárulni, hogy mi mindent tudott meg a kollégium portásától. "Baj lenne belőle, ha kitudnána, hogy kutakodtam az életében" — gondolta.

Sietve vette fel a vendég poggyászatát, hogy eltávozzanak. Jó ideje haladtak már esődelom a poros úton, amikor Laura érdeklőzően kérdezte: — Maga hol dolgozik. Csakugyan fűtő? — Igen, az vagyok... Annak szerződtem. — Az a szakmája? — Nem, csak úgy beleestem, de mit tegyek, hiszen hallhatta, hogy csak afféle komolytalan Tisza-menti fenegyereknek tartanak. — És ez igaz? — Tudom is én, meglehet. — Komolyodjon meg, ami egyedül magán múlik. Nem?